

[Ministeren for nedrustningsspørgsmål.]

forbud mod anvendelse af havbunden til militære formål, navnlig efter at arbejdet med udformningen af traktaten om ikke-spredning af kernevåben var afsluttet i foråret 1968, indtaget en fremtrædende plads blandt de dér behandlede nedrustningsspørgsmål.

Spørgsmålet kom i forgrunden, da såvel Sovjetunionen som USA i foråret 1969 fremlagde deres respektive udkast til en traktat om havbundens demilitarisering, der, som omtalt i bemærkningerne, på en række punkter, herunder først og fremmest vedrørende et forbuds geografiske udstrækning, samt hvilke våbentyper det skulle omfatte, afslørede principielle forskelle i stormagternes opfattelse af en sådan aftales konkrete indhold.

Under amerikansk-sovjetiske bilaterale forhandlinger i sommeren 1969 lykkedes det imidlertid at opnå enighed mellem de to magter om en aftaletekst, der i efteråret samme år blev fremlagt i nedrustningsudvalget i Genève. Kompromisset sikredes i første række ved, at USAs synspunkt om, at et forbud alene skulle omfatte masseødelæggelsesvåben, og Sovjetunionens om, at forbudet kun skulle gælde uden for tolv sømylegrænsen, accepteredes af den anden part. Det amerikansk-sovjetiske fællesudkast undergik i løbet af det følgende år en række ændringer baseret på kritik og forslag til forbedringer fremsat af de øvrige medlemmer af nedrustningsudvalget såvel som af andre lande på FN's 24. generalforsamling i 1969.

Den vigtigste af ændringerne var en udbygning af fællesudkastets kontrolbestemmelser (artikel III), der i deres oprindelige version af mange lande blev anset for at være for vage til i tilstrækkelig grad at skabe tillid til, at et forbud virkelig blev overholdt. Dette berøede navnlig på, at alle stater i henhold til fællesudkastets bestemmelser i realiteten ville blive afhængige af bistand fra en af de to stormagter med hensyn til den praktiske gennemførelse af kontrollen, ligesom der i dette savnedes adgang til at udføre fysisk inspektion på nært hold, om nødvendigt med bistand fra lande, der havde udviklet en teknik, som muliggjorde anbringelse af nukleare installationer m. v. på havbunden. De

i den endelige traktattekst indeholdte kontrolbestemmelser, der er inspireret af et af Canada fremlagt ændringsforslag, er yderst detaljerede. I henhold hertil kan de deltagende lande foretage observation og i visse tilfælde inspektion af mistænkelige aktiviteter på havbunden og i dens undergrund uden for tolv sømylegrænsen ved anvendelse af egne midler, med hel eller delvis bistand fra andre aftaleparter eller gennem passende internationale procedurer inden for FN's rammer og i overensstemmelse med dennes pagt. Såfremt tvivlsspørgsmål om forbudets overholdelse ikke lader sig løse ved denne verifikationsprocedure, skal sagen derefter kunne rejses i sikkerhedsrådet. Derimod var det ikke muligt i kontrolartiklen at få medtaget en af mange lande ønsket bestemmelse, der åbnede mulighed for at påkalde FN's generalsekretærs assistance i verifikationssituationer. Dette skyldtes modstand fra Sovjetunionen, der som bekendt er principielt imod at udstyre generalsekretæren med andre beføjelser end dem, der umiddelbart følger af FN-pagten.

Endvidere blev der i det amerikansk-sovjetiske fællesudkast på mexicansk initiativ optaget en ny artikel IX, hvori det udtrykkelig slås fast, at traktaten ikke på nogen måde anfægter de forpligtelser, som et land måtte have påtaget sig i henhold til aftaler om atomfri zoner. Meningen med denne bestemmelse er at gøre det helt klart, at f. eks. det i traktaten af 1967 om Latinamerika som atomfri zone indeholdte forbud mod tilstedeværelsen af atomvåben i Latinamerika for de traktaten tilsluttede lande består uafhængigt af, at havbundsaf-talen tillader enhver kyststat inden for tolv sømylegrænsen at anbringe masseødelæggelsesvåben på havbunden.

Det var ikke muligt at formå stormagterne til at følge de af mange lande, herunder Danmark, fremsatte ønsker om inddragelse af yderligere våbenkategorier under traktaten og om en udvidelse af dennes geografiske anvendelsesområde. For at sikre den videst mulige opslutning om traktaten fandt de to stormagter sig imidlertid nødsaget til i et vist omfang at imødekomme disse kritikpunkter. Det skete ved indføjeelse af traktatens artikel V, der forpligter parterne til at fortsætte forhandlingerne med henblik på at undgå et våbenkapløb på